

10.7.2020

EOAK/6175/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Terhi Arjola-Sarja

Oikeudenkäynnin käsittelyjärjestyksestä ilmoittaminen

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Rovaniemen hovioikeuden menettelyä lapsen asumista ym. koskevassa asiassa. Kantelun mukaan hovioikeus oli ilmoittanut, että asiassa toimitetaan pääkäsittely 10.12.2019. Kantelijan yllätykseksi hovioikeus oli kuitenkin ratkaissut asian 30.10.2019 annetulla päätöksellä.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Rovaniemen hovioikeudessa asian ratkaissaan lainkäyttökokoukseen selvitys ja hovioikeuden presidentin lausunto (ohessa).

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Oikeudenkäymiskaaren (jälj. OK) 26 luvun 7 §:n mukaan hovioikeuden on valmistelussa asian laadun mukaan selvitettävä muun muassa, onko hovioikeudessa toimitettava pääkäsittely (kohta 5).

OK 26 luvun 10 §:n mukaan hovioikeus voi päättää asian valmisteluun liittyvistä toimenpiteistä ilman esittelyä. Samoin menetellään, kun hovioikeus päättää toimenpiteistä, jotka 2 luvun 8 §:n 2 ja 3 momentin mukaan kuuluvat yhden jäsenen toimivaltaan. Valmistelusta vastaava jäsen päättää menettelytavasta. Säännöksessä tarkoitetun 2 luvun 8 §:n 3 momentin mukaan yksi jäsen voi päättää, että asiassa toimitetaan pääkäsittely.

OK 26 luvun 11 §:n mukaan asian valmistelussa hovioikeudessa noudatetaan muutoin soveltuvin osin, mitä valmistelusta käräjäoikeudessa säädetään.

Säännöksen perusteluissa (hallituksen esityksessä OK 26 luvun 7 §:n 3 momenttina, valiokuntakäsittelyssä OK 26 luvun 11 §, LaVM 27/2002 vp.) esitettiin muun muassa seuraavaa.

"Erillisessä riitaprosessia koskevassa esityksessä (HE 32/2001 vp) ehdotetaan oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 18 §:ssä säädettäväksi tuomioistuimen tiedottamisvelvollisuudesta koskien riita-asian valmistelun edistymistä ja käsittelyn aikataulua. Oikeudenkäymiskaaren 26 luvun 7 §:n viittaussäännöksen perusteella tätä säännöstä olisi noudatettava soveltuvin osin myös riita-asian valmistelussa hovioikeudessa. Vaikka velvollisuus koskisi vain riita-asioita, olisi valmistelun tavoitteiden kannalta hyödyllistä, että vastaavia tiedottamisperiaatteita noudatettaisiin yleensä myös rikosasian valmistelussa hovioikeudessa.

Tavoitteena on tehdä hovioikeusprosessi läpinäkyvämmäksi ja asianosaisille läheisemmäksi. On tärkeää, että asianosaiseen otetaan yhteyttä, hän saa tietoa asiansa käsittelystä ja arvion sen aikataulusta. Samalla asianosainen saa tietoonsa henkilön, johon hän voi tarvittaessa ottaa yhteyttä. Ilmoitusvelvollisuus loisi perustan tuomioistuimen ja asianosaisten yhteistyölle asian valmistelussa. Tavoitteena on samalla työtapojen kehittäminen hovioikeuksissa.

Hovioikeuden olisi valmistelun kuluessa huolehdittava siitä, että hovioikeudessa puhevaltaa käyttäneille asianosaisille ilmoitetaan asian valmistelusta vastaava jäsen. Asianosaisille olisi myös ilmoitettava tarvittavat tiedot asian käsittelyn edistymisestä sekä arvio käsittelyn tulevasta aikataulusta, joka on ehdotetun 2 momentin mukaisesti suunniteltava. Asianosaisten on tärkeää saada hyvissä ajoin tietää esimerkiksi siitä, toimitetaanko hovioikeudessa pääkäsittely ja milloin tämän arvioidaan tapahtuvan." (HE 83/2001 vp, s. 31.)

OK 26 luvun 12 §:n 1 momentin mukaan asia ratkaistaan esittelystä kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella, jollei siinä 13–16 §:n nojalla toimiteta pääkäsittelyä.

Riita-asian vireillepanoa ja valmistelua koskevan OK 5 luvun 18 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimen on valmistelun kuluessa huolehdittava siitä, että asianosaisille ilmoitetaan asian valmistelusta vastaava tuomari ja muut tarvittavat tiedot asian käsittelyn edistymisestä.

3.2 Tapahtumat

Kantelussa on kysymys lapsen asumista ym. koskevan asian käsittelystä Rovaniemen hovioikeudessa. Lapin käräjäoikeuden päätöstä koskeneessa valituksessaan hovioikeudessa valittajana ollut kantelija oli vaatinut myös käräjäoikeuden päätöksen täytäntöönpanon kieltämistä ja pääkäsittelyn toimittamista hovioikeudessa.

Hovioikeuden kanteluasiassa antaman selvityksen mukaan valitus asiassa on saapunut hovioikeuteen 26.9.2019. Asia on jaettu hovioikeudenneuvos C:lle, joka on samana päivänä valmistellut asiaa, myöntänyt jatkokäsittelyluvan, ohjeistanut kansliaa pyytämään vastauksen vastapuolelta, sopimaan alustavasti pääkäsittelyn ajankohta asianosaisten kanssa ja jakamaan asian esittelijälle. Asia on samana päivänä jaettu valmisteltavaksi hovioikeuden esittelijä D:lle. Hovioikeuden kansliasta on 27.9.2019 tiedusteltu asianosaisilta alustavasti pääkäsittelylle sopivaa aikaa sähköpostilla ja pyydetty mahdollisimman pikaista vastausta, jotta varaus voidaan vahvistaa. Selvityksen mukaan tämän alla on kerrottu, että "RHO:n asiassa ---, Lapsen asuminen ym. --- järjestetään pääkäsittely Rovaniemellä (1 pv.)". Asianosaisille on ehdotettu pääkäsittelyä pidettäväksi tiistaina 10.12, keskiviikkona 11.12 tai torstaina 12.12. Asianosaiset ovat ilmoittaneet 10.12.2019 sopivan. Kansliasta on 30.9.2019 ilmoitettu heille sähköpostilla, että "olen varannut ho:n istuntosalin tähän juttuun alla mainitulle päivälle. Pyydän pitämään kalenterissanne päivän varattuna tähän asiaan, kunnes ho:n jäsenet ovat päättäneet videoyhteydellä kuulemisesta, jota AA [nimi] on ehdottanut. Ilmoitan vahvistuksen ensi viikon alkupuolella". Edelleen selvityksen mukaan tämän jälkeen on "toistettu edellisessä viestissä ollut teksti pääkäsittelyn järjestämisestä RHO:n asiassa ja sen alla on päivä 10.12.2019". Totean, että kantelun liitteenä olevassa

lainkäyttönotaarin viestissä 30.9.2019 aiheella ”Ilmoitus pääkäsittelystä” on viestin lopussa vielä maininta ”Kutsut lähetetään myöhemmin”.

Hovioikeuden selvityksen mukaan esittelijä on jakanut asian käsiteltäväksi 7.10.2019 pidettävässä esittelyssä. Esittelyssä kokoonpano A, B, C ja esittelijä D on päättänyt, että asia ratkaistaan kokonaisuudessaan kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella eikä pääkäsittelyä toimiteta. Koska lasten asumista koskevissa asioissa asianosaisen pääkäsittelypyynnön hylkääminen on poikkeuksellista, kokoonpano on päättänyt vielä asian kierrolla perehtyä asiakirjoihin ennen kuin asianosaisille ilmoitetaan, että pääkäsittely peruutetaan. Asia kuitenkin kiersi ja tuomio valmistui niin nopeasti, että pääkäsittely olisi ehditty peruuttaa vain päivää tai kahta ennen kuin tuomio annettiin julki. Valmistelusta vastaavan jäsenen kanssa käydyn keskustelun jälkeen puheenjohtaja A päätti, että erillistä ilmoitusta pääkäsittelyn peruuttamisesta ei tässä vaiheessa enää lähetetä, vaan asianosainen saa saman informaation hovioikeuden päätöksessä, joka annettiin 30.10.2019.

3.3 Arviointi

Kantelun mukaan asian ratkaiseminen ennen asiassa 10.12.2019 toimitettavaksi ilmoitettua pääkäsittelyä on tullut kantelijalle yllätyksenä.

Mielestäni hovioikeuden taholta asiassa asianosaisille lähetettyjen, hovioikeuden selvityksessä kerrottujen viestien perusteella kantelija on perustellusti voinut olla siinä käsityksessä, että asiassa toimitetaan viesteistä ilmenevänä ajankohtana pääkäsittely.

Hovioikeuden selvityksen mukaan yleensä alustavasti sovittu pääkäsittely, mistä tässäkin on ollut kysymys, peruutetaan vapaamuotoisesti sähköpostilla, kun asia tulee ratkaistuksi esittelystä. Kantelun tarkoittamassa asiassa näin ei selvityksen mukaan ollut menetelty sen vuoksi, että tuomio oli valmistunut niin pikaisesti, että peruuttaminen olisi ehditty tekemään vain pari päivää ennen lopullista päätöstä. Hovioikeuden selvityksen mukaan sekään ei olisi näyttänyt hyvältä. Selvityksessään hovioikeuden ratkaisukokoonpano pahoittelee, että se ei ollut onnistunut käsittelemään asiaa siten, että asianomainen olisi kokenut menettelyn oikeudenmukaiseksi.

Kantelun johdosta hankitussa lausunnossa hovioikeuden presidentti toteaa lausuntonaan, että asianosaisella on aina oikeus saada oikea ja ajantasainen tieto asiansa käsittelyvaiheista ja -järjestyksestä tuomioistuimessa. Se on osa asian menettelyllistä oikeudenmukaisuutta ja asianmukaista käsittelyä. Mikäli alustavasti ilmoitetun pääkäsittelyn toimittaminen sittemmin katsotaan tarpeettomaksi, kuten kysymyksessä olevassa tapauksessa, sen peruuttamisesta on presidentin näkemyksen mukaan aina ilmoitettava asianosaiselle ennen ratkaisun antamista.

Voin yhtyä presidentin asiassa esittämään. Lisäksi korostan, että ajantasaisen tiedon saamisen tärkeys korostuu tilanteessa, jossa asian käsittelyjärjestys muuttuu siitä, mitä asianosainen on hänelle ilmoitetun perusteella voinut luottaa käsittelyjärjestyksen olevan.

Selvityksen perusteella siitä, ettei erillistä ilmoitusta pääkäsittelyn peruuttamisesta lähetetä, on päättänyt asiassa puheenjohtajana toiminut hovioikeudenlaamanni A.

Mitä tulee alustavasti sovitun pääkäsittelyn peruuttamiseen muutoin, katson, että asiassa ei ole ilmennyt toimenpiteitä edellyttävää menettelyä. Viitataan hovioikeuden ratkaisukokoonpanon selvityksessä prosessinjohtoon kuuluvista toimenpiteistä esitettyyn.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen hovioikeudenlaamanni A:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hovioikeuden presidentille edelleen saatettavaksi hovioikeudenlaamanni A:lle tiedoksi.